

VYHNANÍ ZE ŽIVOTA (ÚRYVOK Z KNIHY)

VLADIMÍR KOLÁR

Vladimír Kolár (nar. 22. června 1947 v Praze) je český spisovatel, který se v posledních letech ve své literární tvorbě zaměřuje na dokumentární prózu (U Dunkerquu za svobodu, v Ruzyni za čest; V nechtěné roli: příběh legionáře a divadelníka Pavla Setničky). Klíčová jsou pro něj historická data, dochované dokumenty, svědectví pamětníků, místní kroniky, studium historického kontextu či dokumentů týkajících se dění v určitém místě a čase. To determinuje možnosti fabulačního domýšlení některých osudů, o kterých se zachovala jen základní, ale mnohdy i klíčová data. Tohoto postupu využil i ve své dokončované knize Vyhnání ze života, ve které přibližuje ucelený obraz osudů židovského rodu Ofnerů, z něhož pocházela jeho babička, za nacistické okupace a holokaustu. Přinášíme ukázkou z knihy.

KAUFERING, ŘÍJEN 1944 – KVĚTEN 1945

Gustav Ofner byl po dvou dnech a třech nocích strávených v přeplněném dobytčáku vyčerpán tak, že zcela postrádal představu, že by mohl někdy zažít něco ještě horšího. Už ani nevnímal, že je vyhladovělý a žíznivý, že po úmorné cestě stačil vypít jen pár hltů vody z misky, kterou naplnil kdosi z doprovodu transportu. A z chlebové veky vyfasované ještě v Osvětimi už taky dávno nic nezbylo. Název Kaufering jemu ani spoluvězňům nic neříkal, bezpečně věděli jen to, že vlak od Mnichova zamířil k Dachau, ale že tohle město je nejspíš o desítky kilometrů dále. Gustovi dosud znějí v hlavě jména míst, která občas někdo zahlédl ze zadrátovaných okének. Smutně a zároveň i trochu nadějně zněla známá jména českých měst Bohumín, Přerov, Staré Město, Hodonín, Břeclav, ale pak už následovalo předměstí Vídně, Linec, německý Mnichov...

Spolu s vlakovým doprovodem čekali na příchod „vítacího komanda“, které se brzy ohlásilo jednotnými údery pochodového kroku a zpěvem.

Komando z vězňů, kteří vyklízeli vagony, nebylo tak agresivní jako to v Osvětimi, vojenský doprovod, složený ze starších válečných vysloužilců z Waffen-SS, vše hlavně kontroloval, k násilí docházelo jen v některých zostřenějších situacích. Ale na otázky nepřicházely odpovědi nebo padala jen jednotlivá slova, zřejmě bylo jen to, že skupina je různorodá, vedle ozbrojených vojáků v ní jsou hlavně věznění Poláci, Němci, Maďari, někdo prý zaslechl i řečtinu a holandštinu.

Vězni stojí v mrazivém alpském ovzduší před vyprazdňovanými vagony ve vězeňských mundúrech, což jsou jen spodky, košile, kalhoty a vězeňský svrchník. Jen vzduch, třebaš hodně studený, se všem zamlouvá, je osvěžením po nepříjemném osvětimském oděru spáleného masa a tuku doprovázeném množstvím lepkavých sazí a prachu i zápachu devadesátky nemytých těl a pozůstatků jejich vyměšování v přeplněném vagonu.

Několikakilometrový pochod z nádraží do tábora Gustovi vadil nepochybně méně než sama cesta v dobytčáku bez možnosti potřebného pohybu. Teď aspoň postupně rozhýbává zatuhlé svaly a může rozchodit i chvilkové křeče v nohách, které vyvolával chlad a neobvyklá poloha končetin po dobu jízdy. Pohyb však především zahřeje, rozproudí krev v unaveném těle a dá též prostor ke hledání odpovědí na otázky po budoucnosti celé této početné výpravy.

Ne všichni z transportu měli to štěstí, že mohli na rampě v Kauferingu vystoupit, pro tělesnou schránku některých mužů byla cesta vražedná, jejich nehybná těla museli nahnaní heftlinkové odnést do tábora. Gusta po zkušenostech z Terezína tuší, že tam budou svlečena (šatstvo a opasky,

boty – to vše se ještě dá upotřebit), důkladně prohlédnuta, zda přes všechny osvětlimské kontroly neskrývají ještě nějaké cennosti, přinejmenším se dají čekat zlaté zuby.

Gusta se rozhlíží po spoluvězních v pochodujícím zástupu, ale zatím nevidí tváře kamarádů. Uvědomuje si, že úměrně tomu, jak se zhoršují životní podmínky, je každý tlačěn, aby se zabýval hlavně sám sebou, přátelství a kamarádství se teď tvoří stále složitěji. Ale třeba se to poddá, Gusta věří, že v táboře narazí na některého z terezínských přátel, i když jich v Osvětimi několik navždy ztratil. Esesácký oficír jim rukou ukázal na nesprávnou stranu. A to, jak se ještě stačil dozvědět, znamenalo cestu komínem.

Zástup pak projde branou do tábora sousedícího s lesem a je na apelplacu rozmístěn do pravidelných útvarů. Dlouhé stání otevírá prostor vysokohorskému alpskému chladu, který lomcuje shromážděnými těly. Zvláště když někteří ještě v Osvětimi přišli o své boty. Prominentní vězni tábora, tedy ti, co sem byli dovezeni už dříve, Francouzi, Holanďani i Němci se zeleným trojúhelníkem, obcházejí zástupy a loví muže pro výkon některých funkcí (třeba štabáka – velitele světnice, nebo velmi potřebného krejčího či ševce).

A pak jsou padesátičlenné skupiny konečně odvedeny do ubikací. Tvoří je podivné zemljan-ky, ze kterých je vidět pouze dřevěná střecha pokrytá upěchovanou hlínou. Její hřeben se táhne od vchodových dveří, do kterých se vchází po několika schůdkách vydlabaných v hlíně. Je to vlastně sestup do vykopaného příkopu, kterým se dá projít na druhý konec hlíněné chýše zakončený oknem pod střechou. Po stranách jsou na hlíně připevněna hrubě opracovaná prkna poházená hoblinami zmírňujícími jejich tvrdost. Jsou totiž určená ke spaní, na každé straně příkopu pro pětadvacet vězňů. Hlava se má umístit do polohy pod nejnižší částí střechy, jako podhlavník mohou posloužit jen boty, chráněné tak i před případným zcizením. Každý má přidělenou jednu deku. Takto to určil kápo a po něm to teď ještě zopakoval jím ustanovený štabák. Vězni se též dozvěděli, že v noci mohou chodit na záchod vzdálený asi sto metrů. Pokud jde o osvětlení, to že funguje večer v zimním období, a to jen do dvaadvacáté hodiny, ale jen tehdy, když zrovna neprobíhají angloamerické nálety. Zítra bude pracovní den, to znamená v půl páté budíček, káva ke snídani, nástup na apelplac.

Když ulehl na pryčnu, našel Gusta po svém boku stejně starého Viktora, kterého si z Terezína ani Birkenau ani z dobytčáku nepamatoval. Stačili si o sobě vyměnit pár základních informací. Hlavně to, že oba jsou z Prahy, původně studenti, dnes ale působící v dělnických profesích. Oba měli z první rozmluvy pocit, že by si spolu mohli rozumět. Tenhle pocit si po zhasnutí světel odnesli do prvního spánku v Kauferingu.

Snažili se vedle sebe udržet na ranním apelu i při pochodu k vlakové vlečce. Pomáhali si při šplhání na schůdky k vagonu a snažili se zůstat spolu i při rozdělování do pracovních skupin v cíli cesty vlakem. Viděli, že se ocitli na veliké stavbě. Jejich předchůdci vykáceli asi půlkilometrovou část lesa na menším kopci. Ve skoro celé délce odtud byla sejmuta asi třímetrová vrstva hlíny, ohromný vyprázdněný prostor, který se do velké hloubky zaléval betonem. Částí hlíny měla být zřejmě pokryta betonová vrstva, aby objekt zůstal utajen. Tento základ stavby se už dokončoval, práce částečně pokračovaly pod betonovou klenbou, pod níž rypadla vybírala zem s kameny, aby tak vznikl mohutný prostor, nejspíš pro podzemní továrnu.

Později Gusta slyšel různé verze, k čemu má stavba sloužit. Nejpravděpodobněji však zněla domněnka, že se tu buduje výrobná různých součástí nového operačního proudového letadla Messerschmitt, o kterém Němci doufali, že zvrátí průběh války proti spojencům. Povídalo se i to, že na stavbě bunkru pracuje asi 10 tisíc vězňů na každé denní a noční směně.

Dalo se tomu uvěřit. Do otvoru pod horou vedly koleje a vjížděly tam celé vlaky, které se vracely plně naložené. Na nevidanou stavbu byl úchvatný pohled, přes všechnu hrůzu, která ho provázela, především když bylo zřejmé nelidské utrpení tisíců hubených a unavených těl novodobých otroků.

Nejhorší muži z doprovodu pracovního komanda byli němečtí árijci se zeleným trojúhelníkem označujícím zločince z povolání. I nově příchozí rychle pochopili, že jde o prominenty tábora, kterým je dovoleno vše, případně i zabíjet. Že je třeba mít se před nimi na pozoru, úplně stejně jako před táborovými příslušníky SS.

Jeden z Němců rychle rozdělil pracovní partu vězňů na menší skupinky. Jednu přidělil ke stroji na ohýbání železných tyčí – armatur, které se zalévaly do betonu. Tuhle práci vězni dělali po celý den, na ruku bez rukavic se velmi rychle urodily nejen mokvající puchýře, ale i vyrážky nebo otláčená, neprokrvená místa.

Jiná, ta nejpočetnější skupina, do které byli určeni také Gusta s Viktorem, se oháněla krumpáči, hloubila příkopy podle pokynů stavbyvedoucího. Po jejich dokončení do nich byly upevněny armatury a do ohraničení z prken se hadicemi pouštěl beton. I tato práce byla pro hladové vězně velice obtížná, zvláště přímý kontakt s betonem vyvolával na postižených místech těla ekzémy a hnisavé záněty.

Pracovní skupiny byly pod ostrým dohledem stráží, nebylo snadné promluvit s kamarádem, každý menší prostoj byl potrestán holí, bičíkem nebo pažbou pušky. Když byl na konci dne dán rozkaz k odchodu k vysloužilé lokálce vracějící vězně do tábora, byla pro mnohé i tato osvobozující cesta nesmírně náročná; kdo nedokázal sám dojít k vlaku a nebyl strážemi rovnou usmrčen, musel být do ubikace donesen. V táboře u kuchyně čekala tuřínová polévka, ve které se tu i tam objevil kousek brambory.

„Tuhle práci, jestli dokážu zvládnout každý den,“ říká Viktor, „tak to bude něco jako zázrak. Už dneska necítím ruce.“

„Musíme přijít na něco, na nějaký grif, jak tu práci dělat, aby neměla tyhle následky,“ konstatuje Gusta a ještě dodává: „Já ti nevím, nic mě nenapadá. Ale na druhou stranu lidi přežili situace, které už nedávaly vůbec žádnou naději.“

Viktor jen smutně přikývne.

„Když jsme kopali dneska ty příkopy,“ řekne po chvíli Gusta, „vzpomněl jsem si na Frantu Krásu, víš, ten byl něco jako můj strýc, vlastně to byl bratr strýce Oty, manžela mojí tety Imry. Přímo to byl strýc mého bratrance Jirky Krásy. Franta se mnou přijel stejným „budovatelským“ transportem do Terezína, fachčili jsme dlouho spolu v jedné partě. Já ho dobře znal už z Prahy, bydlel za rohem od nás v Truhlářské, přived mě k němu právě malý Jirka. A do Terezína s námi přijeli i jeho bratři Áda a Pepík. Franta byl původně obchodník, prodával krajky, jeden čas měl dokonce vlastní prodejnu... No, a když Němci zlikvidovali Lidice, tak on dostal jednou odpoledne od velitele Seidla befel, že má sestavit skupinu ze třiceti lidí. Dali jim rýče, lopaty, krumpáče, sudy hašeného vápna a nákladákem je odvezli do zbouraných a vyrabovaných, hořících Lidic...“

„Jo, taky jsem o tom něco zaslechl, že pohřbívali lidické muže, snad jich byly skoro dvě stovky... Ale nikdo o tom nevěděl nic bližšího,“ říká Viktor.

Gustovi někdo tahá z rukou misku od polévky, není jich plný počet, tak se chlapi musí vystřídat, i Viktor ochotně podává tu svou, která už je taky prázdná. Jdou s Gustou trochu stranou od davu převážně čekajících ve frontě.

„Jo, to máš pravdu, Viktore. Mně o tom Franta neřekl ani slovo, nikdy, a myslím, že ani Evě Polákové, se kterou se v Terezíně oženil a se kterou pak prý zmizel v Osvětimi, jak jsem slyšel. Ale někdo přece jenom promluvil... Bylo to příšerné, kopali a pak zahrabávali obrovský hrob celých třicet šest hodin, jen s dvěma krátkými přestávkami. A právě se říkalo, že to chtěli několikrát vzdát, když narazili na jíl, který se kopal strašně těžko. Ale právě Franta je vždycky přesvědčil, že tu práci musí dodělat, jinak že si můžou rovnou lehnout mezi mrtvé. A oni nejenže to vykopali, oni museli i odstrojovat mrtvé a všim, co měli u sebe, naplnit pytle, a pak odnášet mrtvé do hrobu, a ještě jejich těla doplňovat ustřelenými částmi, třeba temenem hlavy. Potom všechny pokryli hašeným vápnem a pak zasypali. A dlouho ještě museli stát nad hrobem, který nebyl docela zakrytý.“

Nevěděli, jestli do hrobu přijdou i oni, tak čekali a v tichosti uctívali památku mrtvých. A to jsem ti chtěl, Viktor, říct, že oni to dokázali, tu strašnou práci odvedli a do Terezína se vrátili všichni živí. Jen Franta, se kterým jsme se měli moc rádi, byl od té chvíle docela jiný člověk. Když loni odjížděl s Evou a se svým bratrem Bóžou na východ, tak jsem brečel, protože jsem věděl, že už ho nikdy neuvídím takového, jako byl dřív. Usměvavého, přímého, no prostě úžasného chlapa. Bylo to před rokem v září, když odcházeli k vlaku, před kasárnama stáli jeho rodiče, oběma je přes sedmdesát, přišli se rozloučit, brečeli a já s nimi. Přišli se rozloučit i se mnou, když jsem teď odjížděl z Terezína, víš, na stejném místě jsme se potkali den předtím, když předchodím transportem do Osvětimi odjížděla jejich dcera Marie s manželem Bedřichem Flussem, kterým v Terezíně umřela dcera Lilinka, a taky s nimi jeli další Krásovic bratři Karel a Josef. Ty dva jsem v Osvětimi zahlídl při selekcích, myslím, že prošli a že by mohli být tady, v jiných pobočných táborech. Třeba o nich někdo bude něco vědět anebo je potkáme na stavbě. Tam makají tisíce lidí...

Někdy koncem října, poté kdy ráno z půjčovaných nádob popili černé a hořké „kávý“, Gusta s Viktorem zařadili do menšího komanda, které tentokrát nezamířilo k lokálce pendlující k mohutné podzemní stavbě, ale vyhrazeným vagonem odjelo do Mnichova. Každý vyfasoval chlebovou čtvrtku a trochu margarínu, což signalizovalo, že „výlet“ asi nebude krátký. Ve vlaku se objevil i bývalý student Josef, se kterým se Gusta znal z Terezína i z Birkenau, do Terezína přijel s úplně prvním stovebním komandem. Josef je teď umístěn v jiném pobočném táboře Kauferingu a na rozdíl od Gusty a Viktora důvěrně poznal i podzemí stavby, jeho povídání o otročké práci na výstavbě obrovské továrny vzbuzuje hrůzu. Ale je jasné, proč všichni muži ve vagonu byli shromážděni do tohoto komanda. Některé chlápce znají od vidění, pamatují si je z doby, kdy se stavěla vlečka z Terezína do Bohušovic. Všichni tedy mají zkušenost s montáží kolejnic i jejich oprav.

Josef to potvrzuje: „Myslím, že to souvisí s včerejšími nálety, které byly slyšet až u nás v táboře. Podle směru, odkud se valil rachot detonací, byl bombardován Mnichov. Potřebují rychle zprovoznit koleje, buď vlakové, nebo ty, co slouží tramvajové dopravě. Někdo nás poradil jako odborníky, tak tam jedem fachčit.“

Když šlo komando, už v Mnichově, do přistavené maringotky fasovat pracovní pomůcky, měli někteří vězni obzvláštní štěstí. Dělník, kterému byli přiděleni, si mladé muže prohlížel. Pochopil, že je nemůže převléct do běžných pracovních hadrů, které by zakryly jejich vězeňské značení, ale boty části vězňů byly opravdu hrozné a pro jejich majitele s ohledem na charakter práce i hodně nebezpečné. Ze vzdálenější části maringotky přinesl sice použité, ale pořád bytelné pracovní kotníkové boty z hovězí kůže, a počkal, až se do nich muži přezují. Vždyť do ulic na vozíku odváželi podbíjecí krumpáče, lopaty a palice a na místě byl i benzinový buchar, pod který budou přihazovat kamení. Viktor, Gustav a Josef mohli při práci jenom dumat, jestli si tyto skvělé boty budou moci po práci ponechat. Vždyť někteří vězni v Kauferingu nemají boty vůbec žádné, a přitom ti zkušenější říkají, že kdo nemá boty, tak ten umře hned při prvním sněhu. A ten, to je zřejmé, na sebe nenechá dlouho čekat.

Zakrátko se ocitli v jedné z rozbombardovaných mnichovských ulic. Kde to konkrétně bylo, to se poznat nedalo. Ulice už byla protažená bagry, čekala na dočištění a opravu, některé okolní domy byly pobořené, v suti se pohybovali vojáci v helmách. Na ulici bylo několik kráterů a v nich potřhané potrubí, někde i přerušené koleje a povalený sloup elektrické sítě. Odborné čtyři vztýčovaly nebo narovnávaly s pomocí jeřábu sloupy, vězni velkými kameny zajišťovali jejich kolmé vtyčení, jiní míchali beton a zpevňovali vytvořené základy. Gusta s Viktorem a Josefem tahali z několika kráterů části roztrhaného vodovodního potrubí a litinové kusy kanalizace. Očišťovali konce nezničených částí a odvěkli do kráterů nové součásti sítě, kterými němečtí instalatéři nahrazovali ty chybějící. Mladíky překvapovalo, jak je snadné se s německými dělníky domluvit, po letech měli příjemný pocit, že je někdo docela přirozeně bere jako partnery. Ani stráže neprojevovaly nějakou viditelnou agresivitu, jen občas někomu připomněly, že by se měl víc snažit, hlavně však

hlídaly, aby jim souhlasily počty vězňů. Určitě by tihle ostří hoši neváhali použít zbraň, kdyby se někdo pokusil o útěk.

Kauferinská parta, když zasypala a udusala krátery a v nich opravené sítě, se pustila do opravy kolejí. Nejprve bylo třeba zpevnit a bucharem udusat šterkové podloží, usadit na ně dřevěné pražce, doplnit chybějící části kolejnic, které autogenem řezala odborná firma, a připevnit je šrouby. Většinou však museli zasáhnout svářeči, aby byla obnovena původní pevnost. Po kolejích se pomalu posouvala šlapací drezína, která kontrolovala rozpětí kolejnic a pomáhala určit polohu šroubovacích příchytek. Když opravené koleje umožňovaly nový provoz, pustili se mladíci do jejich náročného podbíjení kamením a nakonec do zarovnávání kolejí do okolního terénu, zatím jen mnoha kolečky šterku. Kvečeru se už na opravené sloupy natahovaly dráty.

K velkému překvapení kauferinské party se němečtí dělníci s vězni podělili i o část dovezeného eintopfu, už hodně dlouho nikdo z nich nic tak dobrého a výživného nejedl. Jako by tady tušili, že kluky z komanda po návratu do tábora čekají jen jejich kavalce, ale jako obvykle v tuto hodinu už žádné jídlo. Pod hlavu si chlapci aspoň mohli dát své nově vyfasované boty. U některých výměna dřeváků za kvalitní boty znamenala nejen velký civilizační skok, ale i krok k záchraně života. Už se všichni těšili na nové nálety a tím i na opakování pracovního nasazení v Mnichově.

Prvního listopadu pokryla tábor vydatná pokrývka sněhu. Ti, kteří šli v noci na záchod, si hltavě cpali do pusy načechrané hrsti téhle úžasně zmrzliny ze střechy zemljanky, mohli si i konečně očistit boty od nečistot, které na sebe nabalovaly z věčně čvachtavé podlahy toalet.

Ráno byli do sněhu vyhnáni i ti, kteří boty dosud anebo už nevlastnili. Boty se v táboře kradly ze všeho nejvíc, vězni si je obstarávali totiž jen obtížně, vyfasovat se prakticky nedaly. Některým problém nastal, když museli kvůli nemoci ulehnout ve špitálu, tam museli být jen nazí pod dekou, boty sem nesměly. I ten, kdo nemohl pracovat, a to třeba jen dočasně, o boty přišel. Nastaly nástupy na apelplacu, na kterých byli někteří muži jednou spočítáni ještě stojící v útvaru, přepočítáni už ale byli vzadu na hromadě mrtvých. Hodiny stání ve sněhu s bosýma nohama nevyhnutelně vedly ke smrti. Když chodidla a lýtka zčernala, přiblížil se definitivní konec. Denně nejmíň pro dvacítku mužů.

Umírání znásobily lednové mrazy, kdy teplota několik dní klesala až ke třiceti stupňům pod nulou. Pochodování v lehkém oblečení v mrazivém povětří, jízda promrzlou lokálkou ke stavbě a pak pracovní úkony, třeba přenášení kolejnic, ke kterým přimrzaly ruce, to vše už překračovalo možnosti většiny vězňů. Gustovu kamarádovi Viktorovi kvalitnější boty sice uchránily nohy, ale promrzlá horní část těla ho zcela ochromila. Přátelé mu pomohli k vlaku a podpírali ho i na pěší cestě do tábora, tam však jeho horečkou rozpálené tělo muselo do nemocnice. Už za pár dní mohly jeho oblečení a hlavně zánovní boty přejít do vlastnictví jiného zuboženého vězně. V sobotu 22. ledna 1945 tento dvaadvacetiletý muž zemřel.

Jinou pohromou byly vši. Zdržovaly se v oblečení a dekách, jejich bílých milionových kolonií se stejnými počty vajíček se nijak nedalo zbavit. Doplnily už dříve rozšířené onemocnění svrabem, které vypuklo, když vězni pracovali na stavbě podzemní továrny a byli v neustálém kontaktu s cementem, který dráždil všechna nechráněná místa. Když byla trvale poškozená, stěhovaly se do ní larvy zákožky svrabové, které násobily těžké onemocnění kůže. Táboroví lékaři, pokud sehnali mitigal, si dokázali se svrabovým onemocněním alespoň částečně poradit, většina nemocných však musela trpět, až onemocnění kůže dospělo do tak hrozivého stavu, že následovala otrava krve, nekróza a smrt.

Vši šatní dokázaly ještě překonat zákožku svrabovou. Nejenže způsobovaly nepříjemné svědění po celém těle, proti kterému se dalo bránit hlavně vytrvalým škrábáním, navíc coby přenašeči spustily epidemii skvrnitého tyfu, která postupně zachvátila velkou část osazenstva tábora. Velení nebylo schopné zasáhnout a možná ani nemělo prostředky k potlačení hrozivé epidemie, boj lékařů nebyl přes všechnu snahu úspěšný. Ke zlepšení hygieny chyběly vhodné podmínky, na pořadu

dne nebyly lepší možnosti mytí či koupání, nepočítalo se ani se zkvalitněním stravy nebo rozsáhlou dezinfekcí těl vězňů a jejich ubytování a s celkovou výměnou jejich oblečení i dek na přikrytí. Nakonec byl tábor zrušen jako pracovní, nemocných však stále přibývalo, protože začal sloužit jako odkladiště nemocných z jiných pobočných táborů.

V dubnu sem dopravili z jiného tábora Gustova přítele Josefa, se kterým si v Mnichově ještě zopakoval práce na obnově kolejí městské dráhy. Hlavně s ním však už mnohem dřív skoro půl roku dřel na stavbě vlakové vlečky z Bohušovic. Josef trpěl zimnicí a třesavkou, jeho obličej však nevypovídal o jeho těžkém onemocnění. Až když musel svléknout všechno své oblečení, objevily se hroznivé skvrny po celém těle, snad jen s výjimkou rukou. Když se Gusta o něm dozvěděl, snažil se pro něho sehnat nějaké jídlo, ale doktor mu řekl, že to je zbytečné, protože přiděly se určují podle stavu z minulého dne, umírá však tolik nemocných, že vše, co zbude, se dělí mezi dosud žijící. Gusta ještě v příštích dnech zjistil, že Josef je už bez horeček a že se mu obnovuje vědomí, že už komunikuje. Stejně však na sepsi, nejhorší důsledek onemocnění, v neděli 16. dubna 1945 zemřel. Bylo mu dvaadvacet let jako Gustovi.

Nedožil se evakuace tábora, tedy opouštění zemljanek přeplněných nemocnými vězni. Ta byla vyhlášena 25. dubna, proběhla hned druhého dne. Všichni bez výjimky museli opustit ubikace, někteří těžce nemocní museli k vlaku pěšky, jiní byli určenou skupinou přenášeni na nosítkách nebo převáženi na kárách. Esesácké stráže kontrolovaly vyprazdňování ubikací střelbou do hoblin rozházených po prknech určených ke spaní. I tady zůstali další mrtví.

Gusta pomáhal nemohoucím vězňům do vlaku. Když v jedné chvíli vyrazila jeho parta zpět k táboru pro další nemocné muže, došlo k leteckému útoku na vlak. Některým už naloženým se podařilo utéct z dosahu střel, s mnoha mrtvými a zraněnými pak vlak odjel. Gusta s několika kamarády pomohl dosud živým, kteří tu zůstali, na káry, na kterých je dovezli zpět do tábora. Jiné komando vězňů bylo ještě posláno odklidit mrtvé po bombardování, které pohřbili do dlouhého příkopu u řeky Lech. Těla spoluvězňů posypali chlorovým vápnum a zaházeli hlínou.

Tábor se po návratu zbylých vězňů výrazně proměnil, značně se zmenšil počet živých, ubylo i strážců, kteří postupně mizeli, jak se zvětšovaly hromady mrtvých a zmenšoval počet těch vězňů, kteří by mohli udržet aspoň nějaký chod tábora. Německý lékař SS Max Blancke dokonce nechal zapálit některé ubikace, kde byly předtím uvězněny stovky nepohyblivých nemocných vězňů. Nikdo z nich nepřežil. Sám lékař spáchal sebevraždu, těsně předtím, než tábor 27. dubna 1944 osvobodila americká armáda. V té době ještě z ubikací stoupal zlověstný dým. Zadržení Němci a kolaboranti pod dozorem amerických vojáků pak po několik dnů pohřbívali znetvořená těla převážně mladých upálených mužů, jejichž zmučené tváře výmluvně vypovídaly o prožitém utrpení.

Těžce nemocných a umírajících však dále přibývalo, třebaže americká armáda organizovala léčbu nemocných, prováděla rozsáhlá hygienická opatření a nasazovala i léky proti skvrnitému tyfu a svrabovému onemocnění, ale i proti úplavici a dalším nemocem. Kdo byl schopen převozu, odjížděl do vybavenějších nemocnic nebo blízkých lázeňských zařízení.

To vše ale Gusta vnímal jen v počátcích těchto velkých změn. Byl šťastný, že se dožil osvobození. Brzo však i Gustu postihla zimnice a horečka, i na jeho kostlivém, jen kůží potaženém těle se objevily zlověstné skvrny. Potom upadl do nevědomí, zemřel už 6. května 1945. Bylo mu dvacet dva let.